

Posudek magisterské diplomové práce
Bc. Zuzana Pinkavová (Drewsová)
Dobrovolnictví nebo turismus?
dobrovolnictví formou výuky anglického jazyka v rozvojových zemích
Fakulta humanitních studií University Karlovy
studijní program sociální a kulturní ekologie, 2021

Úvod

Autorka předkládané diplomové práce **Bc. Zuzana Pinkavová (rozená Drewsová)** studovala obor sociální a kulturní ekologie aktivně a se zjevným přirozeně rostlým vhladem do environmentální problematiky. Jejím celoživotním i zděděným zájmem jsou však také jazyky, překladatelství a tlumočnictví a zejména výuka jazyků. Není tedy překvapením, že i ve své diplomové práci propojila svého koníčka z hlediska udržitelného rozvoje zcela logicky s rozvojovou pomocí a konkrétněji s fenoménem dobrovolnictví formou výuky angličtiny. V tomto spojení však trochu honí i pomyslného třetího zajíce, totiž popis kultur hostitelské země (zemí). Že jde o spojení organické a práce přináší přidanou hodnotu, je možné konstatovat již úvodem; hloubce, do jaké autorka pronikla v jednotlivých oblastech, se věnuje tento posudek a bude i hlavním tématem obhajoby.

1. Obsahová stránka

Výstižný abstrakt, logicky strukturovaný obsah a návodný úvod dobře připravují čtenáře na to, co jej čeká.

Popis rozvojových zemí se dobře kriticky vyrovnává se samotným pojmem. Méně zmiňuje problematiku vytěžování zdrojů, export vlastních problémů až po ev. „kulturní imperialismus“ rozvinutých zemí, ale pro potřebu tématu DP popisuje pojmy dostatečně (problematika by samozřejmě vydala na stovky studií). Této problematice se ovšem pečlivě věnuje ve vlastním výzkumu (kap. Jevy paternalismu, kulturního nátlaku a stírání identity). Totéž platí pro popis dobrovolnictví a postupně rozvíjených cílů udržitelného rozvoje s příslušným zdůrazněním klíčových cílů a pasáží. Rovněž problematika vzdělávání je výstižně probrána včetně implicitního rozlišení vzdělání jako lidského a společenského kapitálu. V popisu cestovního ruchu se autorka opírá o relevantní tuzemské i zahraniční zdroje a neopomíjí velmi důležité negativní dopady na jednotlivé oblasti přírody a společnosti; uvádí i nejnovější formy CRaT, např. komunitně řízený ekoturismus a konečně nejpodrobněji popsany dobrovolnický cestovní ruch s řadou relevantních recentních zdrojů; zejména oceněnihodná je podrobná kapitola „Kritika“.

Empirická část nejprve pěkně, nikoli zbytečně rozvlekle popisuje zvolené metody s oporou v respektovaných zdrojích, přičemž správně zdůrazňuje emickou perspektivu. Zde kladu první téma k diskusi: do jaké míry by měla být a ve výsledku je práce konfrontací *emické perspektivy* příjemců (žáků, studujících, místních učitelů) a *etické perspektivy* dobrovolníků (vyučujících), resp. ještě přesněji na jedné straně jejich představy o tom, co je správné a co chtějí vykonat a co se nakonec podařilo a na druhé straně toho, co akce přinesly jim samotným? Pinkavová si rozdíl jasně uvědomuje (viz např. str. 64), ale právě spíše na úrovni výzkumnické sebereflexe, nikoli interpretační kritické konfrontace.

V práci nechybí nejen kapitola Diskuse, ale zvláštní kapitolka je věnována i limitům práce a svá zjištění autorka kriticky konfrontuje s teorií průběžně v celém textu.

V „Závěru“, k němuž se ještě vrátím, autorka nejen shrnuje a rekapituluje zjištění celého textu své práce, ale dokáže vyvodit i závěry skutečné.

2. Práce s literaturou

Obligátní pasáž „práce s literaturou“ může být v tomto případě velmi stručná. Vzhledem ke kompetencím a zaměření autorky je seznam použitých děl (a zvláště cizojazyčných) natolik obsáhlý, že je až nadbytečné ověřovat, co vše bylo skutečně využito v textu: není totiž pochyb o tom, že i díla přímo necitovaná byla využita obecněji pro vhled autorky do problematiky. Ta se také dělí na několik skupin (jazyky a jejich výuka, rozvojová pomoc, turismus, udržitelný rozvoj a udržitelnost). Dobře a účelně jsou zastoupeny i tituly metodologické, trochu mne překvapuje absence publikací k metodice výuky jazyků (to více) a titulů ve španělštině (méně), pokud jsem se nepřehlédl.

Samotná práce s literaturou je suverénní v interpretaci, parafrázích i citacích, a to i bez využití poznámkového aparátu. Citační norma je dodržena velmi dobře a zcela jednotně až na citace rozhovorů, jimž by prospělo psaní kurzívou.

3. Formální stránka

Vlastní text práce obnáší 92 strany (tedy 106 normostran) plus přepsané (a někdy přeložené) rozhovory.

Je úlevné číst po dlouhé době opět diplomovou práci obsahující minimum mluvnických chyb nebo překlepů. Nepočtené výjimky: chybějící mezera (mezery): „...lidi,“ (str. 73), psaní „16hod“ (str. 121 a jinde), překlep: „vlastí“ místo vlastní (str. 92), „v rozvojových zemí“ místo v rozvojových zemích (str. 92), „Že odvedu lnějakou práci“ (str. 121), „bya“ (str. 122; ale v prepisech jsou samozřejmě chyby tolerovatelnější než ve vlastním textu), místy chybné užívání spojovník/pomlčka. Zcela ojedinělé (a někdy i diskutabilní) jsou stylistické neobratnosti: „Výzkum byl limitovaný především časově, kvůli čemuž byl terénní výzkum relativně krátký.“ → Pobyt byl bohužel časově limitovaný, kvůli čemuž byl terénní výzkum relativně krátký. (str. 66); „...není správné odsuzovat takovéto praktiky...“ → není správné takovéto praktiky odsuzovat. „Klonila jsem se více k názoru, že je dobrovolnictví spíše pro dobrovolníky samotné,“ (str. 92) → snad chybí adjektivum, např. „prospěšné“, „užitečné“, „přínosné“.

Až na tyto skutečně výjimky potvrzující pravidlo je text napsán svěže, pestře, výstižně a výborně se čte; cením si „opravdovosti“ vyjádření bez respektu k nesmyslné jazykové a politické korektnosti („Rami byl opilý, velmi mile nás přivítal a odvedl nás do našeho domu, kde jsme měli následujících pět týdnů strávit.“ [str. 53]). Nejde jen o čtenářský zážitek, ale hlavně o průkaz dobrých pozorovacích schopností a smyslu pro detail. Čtivost textu přitom nejde na úkor odbornosti nebo terminologických nepřesností.

Ještě ke stylu: často využívaný přechod z minulého času do historického přítomku by byl ještě o trochu více na místě a účinnější, kdyby jej autorka lépe kontrolovala, např. kdyby k němu došlo o souvětí později, tedy v okamžiku, kdy začíná skutečná práce – výuka (str. 55). Ke střídání dochází opakovaně a autorka by si při tvorbě dalších textů měla lépe hlídat jeho záměrnost a funkce, jež mluvnický (vyprávěcí) čas naplňuje.

Absolventské dílo je i po všech dalších stránkách náležitě vypracované. Obsahuje všechny povinné náležitosti (abstrakty, klíčová slova, prohlášení, fotokopii projektu atd.), přesně strukturovaný obsah, diskusi, závěr, ač není úplně čistým zhodnocením *vítězku* a *závěrem* textu, spíš rekapitulací a shrnutím. Typografie textu je jednoduchá, střizlivá, jednotná a účelná.

4. Celkové hodnocení

Zásadní poznámka úvodem se týká rozsahu výzkumu a získaných dat. Pinkavová si dokázala své téma prosadit a realizovat „za pochodu“, tedy v souběžné konstrukci designu práce a projektu.

Kdyby postupovala systematictěji a postupně, mohl být výsledek ještě lepší. Na druhou stranu věděla, o co usiluje, a měla i poměrně dobrou představu, jak toho dosáhnout, na základě předchozích dvou zahraničních dobrovolnických pobytů. Vedle dobré paměti měla k dispozici i poznámky (deník) a fotografie a na základě nepříliš častých, ale vydatných a dobře připravených konzultací dokázala vše velmi dobře využít ve výkladu svého *předporozumění* problematice. Vlastní uvědomění limitů výzkumu je však velmi důležité, je mu věnována samostatná kapitola a je i částečně zmíněno v diskusi.

Je tedy nutné zdůraznit, že práce je i přes jistá omezení plnohodnotná a plně hajitelná.

Teoretická část se zabývá, jak řečeno, několika tématy a nemůže jít proto do hloubky. Přesto autorka dobře vykládá pojem rozvojové země a stručně, ale účelně se vypořádává s kritikou pojmu. Tvrzení typu „S urychlujícím se vývojem lidské společnosti se ve 20. století rozdílily mezi nejbohatšími a nejchudšími zeměmi prohloubily jako nikdy předtím.“ (str. 17) jsou poněkud problematická (na druhé straně životní úroveň rozvojových zemí roste) a vyžadovala by kvantifikaci, odkaz, vymezení, jak autorka své tvrzení myslí, tedy jak data, tak zdroje (platí to i pro další nemnohá místa textu).

Velmi hezky popsány rozpory v metodách výuky jazyka, ale i v cílech výuky (např. str. 45 a násl., ale v podstatě v celém popisu výzkumu, resp. popisu výuky). Jde o konceptuální metodologickou problematiku *výuky jazyků pro cizince*, ale ne jen o to: jde i o chápání vzdělávání jako takového: nabýt vzdělanosti, konkrétních kompetencí nebo složit zkoušku? Naučit základním mluvním dovednostem a rozumění nebo položit základy k dobré znalosti jazyka (jazyků)? A nebo se ukáže, že vůbec nejdůležitější je naučit děti se učit (a učitele učit)?

Čtenáře zarazí nápadný šev v přechodu od popisu průběhu výzkumu zpět k metodice (str. 56). Posléze zjistí, že autorka tak postupuje opakovaně: *metodologické a metodické* informace k DP a poznámky se poněkud atypicky, ale vcelku organicky a nerušivě mísí a střídají s popisem výzkumu. Pinkavová provedla celkem 11 rozhovorů, genderově rozloženo 6:5, dobře stanovila kritéria i metodu výběru vzorku, dosáhla slušné „návrtnosti“ (11 z 15). Oceňuji vedení deníků, přepisy, ale v daném případě i překlady rozhovorů, na čemž nic nemění občasné nejasnosti. Mezi dobrovolníky ze západních zemí jsou i neČeši, pak bych předpokládal jiný jazyk než češtinu, ale potom zas potřebuji vysvětlit použití obecné češtiny v překladu a vznik podivuhodných konstrukcí a tvarů; Eliška (a Česká republika) je vedena mezi nimi, ale je zřejmě Češka – nebo je vše jinak?

Tématická analýza a otevřené kódování jsou vhodně zvolenými metodami, otevřené kódování zde plně postačuje. Lze konstatovat, že metody kvalitativního výzkumu jsou v celku dobře vysvětleny a účelně využity (např. rámec AEIOU, nenásilná triangulace zjištění) a poskytují ve výsledku plastický a velmi čtivý obraz. Jako příklad občasných pochybností mohu uvést např. velmi důležité zjištění o vině státu na podobě výuky, jež je opřené o jediného respondenta (str. 65), jež není dále v textu příliš reflektováno nebo dokázáno; je reflektováno?

V posudku již zmiňuji důležitou kombinaci emické a etické perspektivy: ve smyslu cíle, představy, čeho chceme dosáhnout, resp. očekávání a skutečnosti. Byť není kritická konfrontace výslovně zdůrazňována v diskusi, myslím, že logicky prolíná celým textem.

Závěr diplomové práce

Některým zjištěním přece jen příliš nedůvěřuji. Vzhledem k jazykovým znalostem místních např. jejich zájmu o *metody* výuky, o nichž pravděpodobně nevědí nic (stejně jako prakticky všichni respondenti výzkumu; znalosti metod výuky jazyků pro cizince autorky DP by mohly být krátce zmíněny při obhajobě (trochu mne udivuje, že není zmíněn ani HandBook, nízkoprahová třída apod., ale v posudku to příliš nediskutuji).

Výborný je nápad srovnání dobrovolnictví se „zpoplatněnými dobrovolnickými pobytů, nabízenými různými společnostmi“ (str. 88) a naprosto chápu, že jde o srovnání nad rámec možností a projektu práce.

Autorka někdy velmi vtipně diskutuje ambivalenci střetu kultur: „pokud ze západní perspektivy dobrovolníci místním či místní kultuře škodí, pak právě i toto uvažování staví západní perspektivu do všeznalého dominantního postavení.“ (str. 89) – hezký paradox! a jasně dává najevo své stanovisko: „Přiznávám, že mě potěšilo, že se závěry mé práce spíše rozcházejí s kritikou zkoumaného fenoménu a souzní s jeho chválou.“ (str. 90).

Podstatně rozsáhlejší a hlubší diskuse musí být vedena o kvalifikaci učitelů: jistě, umí-li člověk jazyk, může něco naučit; ale zásadní rozdíl mezi dobrým a horším učitelem způsobuje znalost základní metodiky, Teachers HandBooks, zkušenost z nízkoprahové třídy / výuky a podobně; chápu však, že zaměření práce je přece jen odlišné.

Nechybí úvaha o obecnějším přínosu dobrovolnictví formou výuky jazyků a diskuse udržitelnosti.

Závěr by nicméně měl přinést spíše jasná nezpochybnitelná zjištění než shrnutí a úvahy, ale budiž; s tím, co je v závěrech obsaženo, lze velkou většinou souhlasit jak v kontextu výzkumu a vlastní práce, tak z hlediska obsahu oboru sociální a kulturní ekologie i znalostí samotného posuzovatele.

Pro všechny uvedené výhrady, ale i s uvedením předností, s potěšením **doporučuji diplomovou práci** Zuzany Pinkavové **k obhajobě** a navrhuji nejvyšší bodové hodnocení stupně „**velmi dobře**“, tedy **15 bodů**, až po hodnocení „**výborně**“ a **16 bodů** s dobrými možnostmi pro průběh obhajoby.

Strašnice 10. září 2021

PhDr. Ivan Rynda